

Türkiye Ekonomisinde Kriz ve İstihdam Sorunu

Son yaşadığımız kriz ortaya çıkmadan çok önce, Türkiye ekonomisinin yüksek gelişme performansı gösterdiği dönemlerde dahi gelişmenin istihdama yansımadağı ekonomi gündeminin en çok tartışılan konularından biriydi.

Prof. Dr. Zafer TUNCA

Istanbul Kültür Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

İstihdam Türkiye ekonomisinin yapısal sorunlarından birisi olarak yıllardır gündemi meşgul etmektedir. Ancak yaşanan son ekonomik krizle birlikte işsiz sayısında görülen artışlar sorunun daha da ağırlaşmasına neden olmuştur. Gerçekten ülkemizdeki işsizlik oranı 2000 yılına kadar aşağı yukarı %7 dolayında bulunuyordu. 2001 yılında yaşanan kriz ile birlikte bu oran giderek artmış ve nihayet son açıklanan Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarını kapsayan 2009 yılı üçüncü çeyrek verilerine göre işsizlik oranı da %13,4' e ulaşmış bulunmaktadır. Yine aynı dönemin ortalamasını veren Ağustos ayı verilerine göre tarım dışı işsizlik Temmuz ayında % 16,3 iken Ağustos ayında %17'ye yükselmiştir. Gerek toplam gerekse tarım dışı işsizlik verilerine baktığımızda ekonomik canlanmanın çok yavaş seyrettiği ve buna bağlı olarak istihdamdaki artışın çok sınırlı kaldığı görülmektedir. İşgücü artışı istihdam arışından fazla olunca işsizlik oranının artması da doğaldır ve Türkiye'de olan hadise de bu şekilde gelişmektedir.

İstihdam sorununu iktisadi büyümeden bağımsız düşünmek olanaksızdır, zira iktisadi gelişme istihdam artışını da birlikte getirecektir. Ancak, işsizlik sorununun bir tarafı büyüme hızı ile diğer tarafı da nüfus artış hızı ile ilgilidir. Büyüme hızından nüfus artış hızını düştüğümüzde net büyüme hızı kavramına varılır. Net büyüme hızı, bir ülkede fertlerin büyümeden ne ölçüde pay aldığını göstermektedir. Bu nedenle nüfus artış hızı ne kadar yavaşlarsa, kişi başına büyümeden düşen pay da o kadar artacaktır. İşte aynı şekilde nüfus artışının yavaşlaması da işgücü artışını yavaşlatacağı için istihdam sorununun bir yönüne çözüm getirebilir. Bu sorunun diğer yönü ise yukarıda belirtildiği gibi büyüme hızı ve dolayısıyla açılan işyeri sayısı ile ilgilidir. İçinde bulunduğumuz kriz ortamında zaten gelişme negatif olarak seyretmekte, yani ekonomi küçülmektedir. Böyle bir ortamda işsiz sayısının azalmasını beklemek zaten olanaksızdır. Ancak Türkiye'de bu problem krizle birlikte başlamamıştır ve kriz geçtikten sonra da bitmeyecektir. İşte bu noktada Türkiye'nin büyüme ve istihdam sorununu biraz daha ayrıntılı incelemekte yarar vardır.

Son yaşadığımız kriz ortaya çıkmadan çok önce, Türkiye ekonomisinin yüksek gelişme performansı gösterdiği dönemlerde dahi gelişmenin istihdama yansımadağı ekonomi gündeminin en çok tartışılan konularından biriydi.

Bu krizin Türkiye ekonomisine olan etkilerine geçmeden önce, 1980'li yıllardan itibaren bütün dünyada uygulamaya konan küreselleşme politikaları ve bunların Türkiye'de yarattığı yapısal değişime de değinmek gerekir. Zira Türkiye'deki sorunlar Dünya'daki gelişmelerden bağımsız değildir.

1980'li yıllarda ortaya çıkan ve küreselleşme adına dünyaya pazarlanan, kuralsızlaştırma (deregulasyon) olarak adlandırılan süreç finans piyasalarının denetimini sürekli olarak zayıflatmıştır. Etkisi hafiflemiş olsa da yaşanmış olan büyük krizin aşılabilmesi için önerilen çözüm yollarının, batmakta olan büyük şirketlerin kurtarılması için kamu kaynaklarının kullanımı olduğu hatırlardadır. Oysa yıllardır devletin küçülmesi gerektiği yine aynı çevrelerce savunulagelmıştır. Krizden aynı şekilde zarar gören geniş halk yığınları için tahsis edilen kaynaklar, yukarıda sözünü ettiğimiz şirketlerin kurtarılması için kullanılan kaynakların yanında çok düşük kalmaktadır. Bütün bu çelişkilerin elbette tartışılması doğru olanın yapılabilmesi için son derece önem taşımaktadır. İşte bu aşamada biraz geriye gidip küreselleşme olgusunun aslında ne anlama geldiğini biraz daha irdelemek gerekir. Bunu yaparken kuşkusuz serbest piyasa politikalarının da sorgulanması gerekecektir.

Washington Mutabakatı

70'li yıllar Dünya ekonomisi için çalkantılı bir dönemi ifade etmektedir. Nitekim 1978 yılında yaşanan kriz sonrasında ülkemiz de 80'li yıllara birçok ekonomik sorunla girmiştir. 1980 yılı Türkiye ekonomisi açısından son derece önemli bir yıldır. Bu yıldan itibaren Türkiye dışı açık bir ekonomi politikası uygulamaya başlamış, o zamana kadar uygulanan ithal ikamesi politikasından vazgeçmiş ve üretimini önemli ölçüde dış talebe göre şekillendirmeye başlamıştır.

Tam bu dönemde IMF ve Dünya Bankası tarafından özellikle Güney Amerika ülkeleri için şekillendirilen bir dizi kararlar alındı. Bu kararlar ekonomi tarihine Washington mutabakatı (Washington Consensus) olarak geçti.¹ Bu ekonomik kararlar 80'li yıllardan itibaren hem Türkiye'de hem de bütün dünyada uygulamaya konan yeni liberal politikaların temelini oluşturdu. Birinci kuşak reformlar adı altında bir yandan ulus devletlerin dış ticaretlerini ve kambiyo rejimlerini serbestleştirmeleri, bir başka deyişle kuralsızlaştırmaları istenirken diğer yandan da devletin küçültülüp özelleştirmelere hız verilmesi istendi. Böylece serbest piyasa ekonomisinin yeniden yapılandırılmasını hedefleyen iktisadi ve siyasi politika düzenlemelerine göre mali disiplin sağlanacak, kamu harcamaları ekonomik faaliyet alanlarının dışına kaydırılacaktı. Sermaye kesiminden alınan vergiler düşürülecek, mali serbestleşme sağlanacak; yani ülkeye her türlü sermaye giriş ve çıkışları serbest hale getirilerek, doğrudan yabancı yatırımlar, rekabet ve piyasaya giriş koşulları önündeki engeller kaldırılacaktı. Yabancı yatırımcıların sahip oldukları imtiyaz ve mülkiyet hakları güvence altına alınacaktı.

Yukarıda sözünü ettiğimiz Washington Mutabakatının birinci kuşak reformları eş zamanlı olarak bütün gelişmekte olan ülkelerde yürürlüğe kondu. Bu açıdan özellikle o yıllarda Güney Amerika'da ve ülkemizde uygulanan politikaları hatırlamakta yarar

¹ Çevirimiç: <http://www.cid.harvard.edu/cidtrade/issues/washington.html>

vardır.1980 yılından itibaren Türkiye’de başlayan dışı açılma süreci bu anlatılanlarla yakından ilişkilidir.

Nobel iktisat ödülü sahibi J. Stiglitz Çin’in uzun dönemli ekonomik başarısının temelinde faydacılık ve öngörünün benzersiz bir bileşkesinin yattığını söylemektedir. Stiglitz’e göre: “Gelişmekte olan dünyanın geri kalan kısmı Washington Mutabakatını uygulayarak daha yüksek bir “gayri safi yurt içi hâsıla” gibi romantik bir macera peşinde koşarken, Çin sürdürülebilir ve daha eşitlikçi bir reel yaşam standardını amaçladığını ortaya koydu.”² Sözün kısası Çin’in başarısının temelinde Stiglitz’e göre Washington Mutabakatını uygulamamak yatmaktadır. Çin kendi ülkesinin özel koşullarına göre politikalar üretip bunları uygulamaya koymuş bulunmaktadır.

Yine gelişmekte olan ülkelere önerilen ikinci kuşak reformlar ise 90’lı yılların başında uygulamaya kondu. Bu reformlarla ulus devletlerin o zamana kadar kendi toplumsal altyapılarına uygun olarak belirledikleri yasal yapılarını hızla yeniden düzenlemeleri istendi. Bu yeniden yapılandırma hareketi içerisinde bazı kurumların ve karar mekanizmalarının uluslararası kurumlara devri de vardı.

Yukarıda anlatılanların hepsi bildiğimiz ve uygulamasına şahit olduğumuz olaylar. Bu günlerde içinde yaşadığımız krizi değerlendirirken bu anlatılanların da bilinip değerlendirmenin ona göre yapılmasında yarar görüyoruz.

Türkiye Ekonomisinde Dışa Bağımlı Yapısal Değişim

Türkiye ekonomisine gelince her ne kadar kriz süresince zorunlu olarak büyük bir düzelme görülse de yıllardır konuşulan, tartışılan bir ödemeler dengesi açığı sorunu var. Türkiye yıllardır ürettiğinden fazlasını tüketiyor dış dengesi açık veriyor ve bu açığı borçlanarak kapatıyor. 2003 yılında cari işlemler dengesi açığı 7,5 milyar \$ iken 5 yıl sonra 2008 yılında bu açık 41,4 milyar \$’a ulaşmıştır. 2003 - 2008 yılları da dâhil bu dönemde söz konusu cari işlemler dengesi açıklarının toplamı 155,5 milyar \$’a ulaşmış bulunmaktadır. Bu açıkların sürdürülebilir olmadığı iktisadi bir gerçektir. Yaşamış bulunduğumuz ithal kriz ile birlikte cari dengede var olan açıklar ve bunun neden olduğu yapısal bozulma işleri daha da güçleştirmektedir.

Bilindiği gibi içerideki fiyat artışları karşısında değer kaybeden bir para yabancı paralar karşısında aynı oranda değer kaybetmez, yani döviz kurları aynı oranda yükselmezse o para aşırı değerlenmiş demektir. Yani ülkede enflasyon varken kurlar sabit kalıyorsa bizim mallarımız diğer ülkelerin mallarına göre giderek daha pahalı hale geliyor demektir. Bu durumda bir yandan yabancıların bizim mallarımıza olan talebi azalırken, diğer taraftan yerli halkın talebi de ithal mallara kayacaktır. Sonuç dış dengenin açık vermesidir.

İşte yıllar boyu ülkemizde meydana gelen olay budur. Bunun yanı sıra Türkiye’de izlenen politikalar gereği faizlerin yıllar boyu çok yüksek düzeyde seyrettiği de herkesin malumdur. Türk lirasının aşırı değerli oluşunun yanı sıra yüksek faizler, ülkemize sıcak

² STIGLITZ, J. : “Development in defiance of the Washington Consensus” The Guardian, Thursday 13 April 2006

para denilen kısa vadeli sermaye girişine neden olmuştur. Bu paralar karşısında dünya ölçülerinin çok üzerinde faizler ödenmiş, Türkiye zaten kıt olan kaynaklarını yurt dışına transfer etmiştir. Bu olayın yarattığı bir başka sakınca da ekonomi açısından yarattığı risktir. Zira bu sermaye, döviz kurları yukarıya doğru tırmandığında ya da faizler düştüğünde her an ülkeyi terk edecek niteliktedir ve öyle de olmaktadır, bu açıdan 2001 krizinde yaşanmış olanları da hatırlatmakta yarar vardır.

Kurların yıllardır düşük seyretmesi Türkiye ekonomisinde olumsuz yapısal bir değişmeyi de beraberinde getirmiştir. Cari işlemler dengesi açıklarının sürdürülebilmesi bu sayede mümkün olmaktadır. Türkiye’de bazı meslektaşlarımız her ne kadar finansmanı sağlanabildiği sürece cari açığı sorun olarak görmezlerse de ekonomik gelişmenin iç dinamikler yerine tamamen dış açıklardan beslenmesi kanaatimizce yanlıştır. Ürettiğinden daha fazla harcayarak ve bu nedenle sürekli kısa vadeli borçlanarak gelişme, sürdürülebilir olmaktan uzaktır. Süreklilik arz eden dış açıklar ekonominin yumuşak karnını oluşturmaktadır. Kriz ortamında ise bu açıkların devam etmesi olanaksızdır. Nitekim kriz sırasında bu açığın büyük ölçüde azaldığına şahit olmaktadır. 2008 Yılı Ocak - Ekim döneminde 38,3 Milyar dolar olan cari işlemler dengesi açığının 2009 yılı aynı döneminde 7,9 milyar dolara düşmüş bulunması dikkat çekicidir. Türkiye’de büyüme ithalata son derece bağımlı hale gelmiş bulunmaktadır ve bu nedenle Türkiye’nin ekonomik açıdan büyümesi cari işlemler dengesi açıklarına bağlıdır. Bu nedenle büyüme hızının halen negatif bir seyir içinde bulunması şaşırtıcı bir durum değildir.

İşin vahim tarafı, izlenen bu politikalar nedeni ile ucuzlayan ithalatın sanayi kesiminde yarattığı dışa bağımlı yapısal değişmedir. Türkiye artık ihracat yapabilmek için daha fazla ithalat yapmak, aynı büyüme hızına ulaşabilmek için de daha fazla dış açık vermek zorundadır. Bu yapısal değişim ekonomimizi giderek daha kırılgan hale getirmektedir. Bütün bunlara rağmen zaman, zaman basınımızda ihracatta rekor kırıldığı haberleri yer aldığını gördük, ancak kimse ithalatta kırılan rekorlardan söz etmedi. Türkiye ekonomisi yıllar içerisinde hammadde ve ara mallar açısından giderek artan ölçüde dışa bağımlı ve ithalat yapamadan üretemez hale gelmiştir.

Yapılan bir araştırma imalat sanayinde 1996-2006 yılları arasında ithalatın üretim içindeki payının % 32,9’dan % 58,9’ a çıkmış bulunduğunu ortaya koymaktadır.³ Üretimin ithalata bu denli bağımlı olması, neden olduğu dış açıklarla ekonomiyi daha kırılgan hale getirmekte ve dış borç gereksinimi giderek artmaktadır.

Aynı durum ihracat sektörleri için de geçerlidir. Bir başka deyişle ihracat da, daha fazla ithal girdi kullanan sektörler doğru kaymaktadır. Bir ülkenin üretim yapısının giderek dışa bağımlı hale gelmesi kendi kaynaklarını kullanamaması demektir. Ayrıca böyle bir yapısal değişim, herhangi bir dış istikrarsızlık durumunda, içeride üretimi büyük ölçüde olumsuz etkileyebilecektir.

Yine yapılan bir başka araştırmada ihracat artışlarının yeni yatırım kapasitelerinin yaratılmasından ziyade, ara malı ithalatı artışı yolu ile kapasite kullanım oranları artışlarına dayalı olarak geliştiği, bunun da dış ticaret dengesi ve cari açık üzerinde

³ YÜKSELER, Z.; E. TÜRKAN: “ Türkiye’nin Üretim Ve Dış Ticaret Yapısında Dönüşüm: Küresel Yönelimler Ve Yansımalar” TÜSİAD-Koç Üniversitesi Ekonomik Araştırma Forumu Yayını, Haziran,2006, s:22

olumsuz etkide bulunduğu ileri sürülmektedir.⁴ Görüldüğü gibi ihracatın milli gelir içindeki payı yükseldikçe ithalatın payı da artmaktadır. Yani, ihracata dönük kesimler giderek ithalata bağımlı hale gelmektedir.

Hem ihracat, hem de iç piyasa için üretim yapan kesimler giderek daha fazla ithal ara malı kullanmaktadırlar. İmalat sanayine girdi üreten sanayi dallarının bir yandan üretimi azalırken, bunların bir kısmı da piyasayı terk etmek zorunda kalmaktadır. Gazetelerde her gün kapanan iş yerlerinin haberlerine rastlanmaktadır. Bu yapının yeterli istihdamı yaratması olanaksız görülmektedir. Türkiye ekonomisinde kendi kaynaklarına dayalı bir yapısal değişim zorunludur.

Bütün bu anlatılanlardan sonra diyebiliriz ki; Türkiye ithalat yapabildiği kadar ihracat yapabilir, dış açık verebildiği kadar büyüyebilir duruma gelmiştir. İşte uzun vadeli strateji; Türkiye ekonomisindeki, özellikle sanayi kesimindeki dışa bağımlılığın azaltılması ve gelişme politikalarının bu doğrultuda uygulanması olmalıdır. Yapısal sorunun uzun vadeli çözümü bu doğrultuda gözükmemektedir, aksi durumda ileriki yıllarda Türkiye ekonomisi çözümü çok daha güç sorunlarla karşılaşabilecektir.

Sonuç

Tekrar içinde bulunduğumuz kriz ortamına odaklanırsak Türkiye için kısa vadede çok önemli bir kırılma nokta ortaya çıkmaktadır. Bu da kriz sonrasında yeniden gündeme gelecek olan cari işlemler dengesi açıklarıdır. Bu açığı veremediği dönemler Türkiye ekonomisi büyüemeyecektir. Dünya kredi pazarlarının bu kadar sıkıştığı bir ortamda kısa ve uzun vadeli borçların çevirilip çevirilemeyeceği Türkiye'nin gelecekteki ekonomik ortamını belirleyecektir.

Yukarıdaki tablo krizle birlikte yaşanan ekonomik durgunluğun derinliği ve ciddiyetini ortaya koymaktadır. Burada makro düzeyde ne gibi önlemler alınması gerektiği konusu ön plana çıkmaktadır.

İçinde bulunduğumuz kriz 2001 krizinden ve daha öncekilerden çok önemli bir farklılık göstermektedir. Bundan önceki krizlerde ekonomi enflasyonist bir ortam içinde idi. Oysa şimdi hem fiyat hem de gelir deflasyonu geçerlidir, böyle olunca da uygulanan politikaların farklı olması doğaldır. Daha önceleri daraltıcı politikaların uygulanması doğru iken, şimdi uygulanan politikaların genişletici politikalar olması son derece doğru bir uygulama olmuştur. Bu politikaları para ve maliye politikaları olmak üzere ikiye ayırabiliriz.

Dünyadaki ülkelerin çoğu kriz karşısında faiz oranlarını düşürerek özel tüketim ve yatırım harcamalarını genişletmeye yani borçlanma maliyetlerini azaltmaya ve dolayısı ile yaşanan talep daralmasını gidermeye çalıştılar. Bu ülkeler bir taraftan kamu harcamalarını arttırarak, diğer taraftan vergileri azaltarak maliye politikalarını da harcamaları arttırıcı yönde kullandılar.

⁴ EŞİYOK,B.A. :“Türkiye Ekonomisinde Üretimin ve İhracatın İthalata Bağımlılığı, Dış Ticaretin Yapısı Girdi-Çıktı Modeline Dayalı Bir Analiz” Çevirimiçi:
http://www.uedtp.org.tr/dtmadmin/upload/EAD/KonjokturIzlemeDb/dergi/2008_dergi/06_Ali_Esiyok.pdf

Uygulamada birçok ülkede mevduatın sınırsız bir şekilde garanti altına alındığı dikkati çekmektedir. Bunun yanı sıra krizin başladığı ülkeler özel kesimin elindeki sorunlu varlıkları satın alarak, zorda kalan işletmelere kredi ve likidite desteği vererek bu işletmelerin batmasını önlemeye çalıştılar. Bazı ülkeler alt yapı yatırımlarını arttırarak kamu açıkları verme pahasına genişletici maliye politikaları uyguladılar. İşsizlik sigortası ve emeklilere yapılan ödemelerin arttırılması alınan diğer harcama genişletici politikalar arasında sayılabilir.

Türkiye’de şimdiye kadar alınan önlemler arasında çok önemli oranda faiz indirimine gidildiğini, likiditenin ve yerel yönetim harcamalarının arttırıldığını izliyoruz ancak bu durumda sanayi kesimine verilmesi gereken destek için kaynak sıkıntısı önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

Ülkemizdeki vergiler %70 oranında dolaylı vergilerden oluştuğu için yapılan KDV ve ÖTV indirimlerinin talep yetersizliğinin giderilmesi yolunda çok önemli katkısı olmuş bulunmaktadır. Bankalar arası güven mekanizmasının yeniden tesis edilerek bankaların özel kesime doğru kredi musluklarını açmalarının sağlanması da alınmış olan önlemler arasındadır ve bu konuda da gelişmelerin olumlu yönde seyrettiğini söyleyebiliriz, ancak küçük ve orta büyüklükteki işletmeler açısından durum olumsuz seyrini sürdürmektedir. Bu işletmelerin toplam kredi hacmi içindeki payı halen çok düşüktür. Zorda kalan işletmelerimizin likidite sıkıntısının önlenmesi ekonominin düzgün işlemesi açısından çok önemli bir konudur. Reel kesimin yaşatılması bankalarımız açısından da son derece önemlidir. Çünkü reel kesim zorda kaldığında ve kredilerini geri ödeyemediğinde kuşkusuz bundan ilk sırada bankacılık kesimi etkilenecektir.

Sonuç olarak içinde bulunduğumuz kriz ortamında artık enflasyonun birinci sorun olmaktan çıktığını, üretim ve işsizliğin ilk sıraya yerleştiğini ve bu nedenle gerekirse geçici bir süre enflasyonda artışa dahi razı olmak gerektiğini söyleyebiliriz.

Krizin, içinde bulunduğumuz 2009 yılı son çeyreğinde yerini yavaş, yavaş genişlemeye bırakması beklenmektedir. Gayri safi milli hâsılada daralma 2009 yılının birinci çeyreğinde % -14,3, ikinci çeyrekte % -7, üçüncü çeyrekte ise % -3.3 olarak gerçekleşmiştir. Görüldüğü gibi ekonomideki daralma hız kesmekte ise de henüz büyümeye geçilmiş değildir. Bu ortamda yazımızın başında değindiğimiz işsizlik oranlarının azalmasını beklemek olanaksızdır. Aralık ayı başında TÜİK tarafından açıklanan veriler sanayi üretiminde ve kapasite kullanım oranlarında artışlara işaret etmektedir. Üretimde Eylül ayından Ekim ayına %13,7 oranında çok güçlü bir artış görülse de, mevsim ve takvim etkilerinden arındırıldığında bu artışın %2,9 olduğu anlaşılmaktadır. Bu sanayi kesiminde Nisan ayında başlayan canlanmadan beri en yüksek aylık artıştır.⁵

Sanayi kesiminde kapasite kullanım oranlarına gelince, yine mevsim ve takvim etkilerinden arındırıldığında bu oran Ekimden Kasıma % 0,7 artışla % 71,1’e yükselmiştir.⁶ Canlanma bu şekilde devam edecek olursa 2009 yılı dördüncü çeyreğinde gayri safi milli hâsıla büyüme hızı pozitif bir sayıya dönebilir. Ancak işsizliğin azaltılması açısından,

⁵ GÜRSEL,S.;O.ALTINDAĞ: “BETAM Araştırma Notu No:56-57” Çevirimiçi: www.betam.bahcesehir.edu.tr

⁶ Aynı Kaynak

büyüme hızının istihdam yaratıcı şekilde işgücü artışının üzerinde olması gerekmektedir. Bu da yukarıda değindiğimiz yapısal sorunların çözümü ile yakından ilgilidir.

Krizin ABD ve Avrupada yerini pozitif büyümeye bırakması uygulamaya konan Keynes'ci politikalar sayesinde gerçekleşmiştir. Gerçekten ABD Merkez Bankası FED bu açıdan son derece olumlu bir sınav vermiş bulunmaktadır. FED başkanı Prof. Bernanke'nin TIME dergisine kapak olması bu nedenledir. FED faizleri sıfıra indirip merkez bankası bilançosunu büyüttü, ayrıca kamu harcamaları arttırdı, vergi teşvikleri sağlandı iç talepteki daralma sınırlandı. Makro politikalar olumlu sonuç verdi. Avrupa ve Türkiye'de aynı politikaları izleyince krizin etkileri hafifledi. Ancak hala, krizle birlikte su yüzüne çıkmış bulunan ve çözüm bekleyen birçok sorun bulunmaktadır. Çürük varlıkların sistemden nasıl çıkarılacağı, ne kadarının satın alınacağı ve nasıl muhasebeleştirileceği ABD ekonomisinde çözüm bekleyen en önemli sorundur. Olumlu havanın ortaya çıkması ile krizin etkisinin ortadan kalkmaya başlaması var olan yapısal sorunun, yani finans sistemindeki çürük yapının düzelmiş olduğu anlamına gelmemektedir. Bu yapının aynen devam etmesi gelecek için endişe vericidir.⁷ Bu nedenle dünya finans sisteminin yeniden yapılandırılması uzun vadeli ve sağlıklı bir çözüm için son derece gereklidir.

Aynı şey Türkiye ekonomisi için de geçerlidir. Kriz elbette bir gün geçecektir. Ancak hemen ardından Türkiye ekonomisinin cari açık sorunu bıraktığımız yerden tekrar gündeme gelecektir. Bu arada son zamanlarda umut verici bir gelişmeye de değinmeden geçmek yanlış olur. Merkez Bankasınca yayınlanan son enflasyon raporunda sıcak para karşıtı bir görüş dikkati çekmektedir. Yıllardır Türkiye'de birçok iktisatçı bu sorunun çözümü için Tobin vergisi türünde bir vergi önerdi. Merkez Bankası ise faiz indirimleri ile sorunu çözmeye yöneldi. Bu da çok olumlu bir yaklaşım olarak göze çarpmaktadır. Döviz kurları da kendini düzeltirse yapısal değişim için umut doğacaktır. İşte bu ve bunun gibi önlemler Türkiye'de bozulan ekonomik yapıyı düzeltmek, işsizliği azaltmak ve uzun vadede istikrarlı, sürdürülebilir bir büyümeyi gerçekleştirmek için son derece büyük önem taşımaktadır.

⁷ KRUGMAN P. : "Stressing the Positive" The New York Times, May 7, 2009